

Diadokhi Arasındaki Mücadelenin İskender İmparatorluğuna Olan Etkileri

The Effects of the Struggle Between Diadochhi on the Alexandrian Empire

Kadir ÖZAL

(Sorumlu Yazar-Corresponding Author)

Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Tarih Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi, Erzurum, Türkiye

Ataturk University, Graduate student at the Institute of Turkic Studies, Department of History, Erzurum, Turkey.
kadir.ozal18@ogr.edu.tr

Geliş Tarihi/Received 13.05.2024
Revizyon Tarihi/Revision Date 27.05.2024
Kabul Tarihi/Accepted 18.09.2024
Yayın Tarihi/Publication Date 15.12.2024

Atf:
Özal, Kadir. "Diadokhi Arasındaki Mücadelenin İskender İmparatorluğuna Olan Etkileri". *Tarih ve Tarihçi*, 3, sy.2 (Aralık 2024): 87-101.

Cite this article:
Özal, Kadir. "The Effects of the Struggle Between the Diadochi on Alexander's Empire". *History and Historian*, 3, issue.2 (December 2024): 87-101.

Öz

Diadokhi dönemi (323-281), Büyük İskender'in ölümünün akabinde yaşanan ve onun kurmuş olduğu imparatorluğun generaller arasında bölünmesine neden olan tarihsel bir süreçtir. Bu karışık dönem Hellenistik dünya için entrikalara ve sonu gelmeyen savaflara tanıklık etmiştir. Nitekim İskender, halef bırakmamasından dolayı generallerin siyasi ve askerî çekişmeleri bu devasa imparatorluğu iktidar kavgasının gölgesine düşürmüştü ve zaman içerisinde yıkılışına neden olmuştur. Bu döneme ismini yazdırmış ve imparatorluğun seyrine etkisi olan generallerin arasında Ptolemaios, Antigonos, Kassandros, Seleukos ve Lysimakhos bulunmaktadır. Diadokhi, birbirleriyle ittifaklar kurarak ve savaşarak imparatorluğun çeşitli bölgelerini kontrol altına almaya çalışmışlardır. Diadokhi arasında tamamen dengeleri belirleyen olay, Argedai hanedanlığının son üyelerinin de öldürülmesinden hemen sonra yaşanan Ipsos Savaşı'dır. MÖ 301 yılında yapılmış olan bu savaş sürekli değişen siyasi dengelerin ve sınırların tamamen belirlenmesine yol açarken İskender İmparatorluğunu tek bir bütün olarak koruma fikrinden tamamen vazgeçilmesine de neden olmuştur. Diadokhi Dönemi, antik dünyanın siyasi ve kültürel yapısında derin izler bırakmış, tarihin akışını önemli ölçüde değiştirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Büyük İskender, Helenistik Dönem, Diadokhi.

Abstract

The Diadochi period (323-281 BCE) represents a historical episode immediately following the death of Alexander the Great, characterized by the division of his empire among his generals. This tumultuous era was marked by intrigues and unending wars within the Hellenistic world. Indeed, the absence of a designated successor by Alexander led to political and military conflicts among the generals, casting a shadow over this vast empire and eventually causing its disintegration. Key figures who left their mark on this period and significantly influenced the course of the empire included Ptolemy, Antigonos, Cassander, Seleucus, and Lysimachus. These Diadochi formed alliances and waged wars against each other to control various regions of the empire. The event that decisively shaped the balance of power among the Diadochi was the Battle of Ipsus, which occurred in 301 BCE, shortly after the death of the last members of the Argead dynasty. This battle led to the definitive establishment of changing political boundaries, marking a complete departure from the notion of preserving Alexander's empire as a unified entity. The Diadochi period left profound imprints on the political and cultural structure of the ancient world, significantly altering the course of history.

Keywords: Alexander the Great, Hellenistic Period, Diadokhi.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

Giriş

Büyük İskender, hükümdarlığını ilan ettikten sonra babası II. Philippos'un tasarlamış olduğu Asya seferinin öncülüğünü yaparak Perslerin üzerine yürüdü. MÖ 333 yılında İssos, MÖ 331 yılında ise Gaugamela muharebelerinde Makedon ordusu Pers ordusuna üstün geldi. Bu üstünlük Pers Kralı III. Dareios'un ölümüyle sonuçlanırken Büyük İskender, fethettiği Asya'nın yeni hükümdarı oldu. Böylelikle Hellas'ın, Anadolu'nun, Mısır'ın, Mezopotamya'nın ve İran'ın üzerinde İskender'in imparatorluğu hızlı bir şekilde kuruldu. Bu coğrafyaların siyasi olarak birleştirilmesi batı ve doğu kültürlerinin kaynaşmasına ve Helenizm Devrinin doğmasına da yol açmıştı¹. İskender'in amacı, iskân edilmiş dünyanın sonuna ulaşmak ve egemenliği altındaki tüm kavimleri Hellen çatısı altında birleştirerek evrensel bir imparatorluk kurmaktı. Zira bu uğurda Hellen kültürünü Akdeniz coğrafyasından Hindistan'ın içlerine kadar yaymakta dahi muvaffak olmuştu². Bu nedenden dolayıdır ki dünya egemenliğinin temelini atmak için kültürleri kaynaştırma politikasına yönelerek evlilikler hazırlamış ve doğu halklarını kendilerine eşit kılmıştı³. Fethettiği coğrafyalarda ise çeşitli şehirler ve garnizonlar oluşturarak⁴ Hellen kültürünün kalıcılığını sağlamıştı. Büyük İskender bu amaca yönelik olarak Pers sistemini benimseyip aristokratları ön plana çıkarttı ve Baktria hükümdarının kızı Roxsana ile evlendi⁵. İskender'in bu hamlesi Makedon aristokratlarının, Pers kadınlarıyla evlenmesinin yolunu açtı⁶.

Bu İmparatorluğun siyasi temellerini Makedonya Krallığı, Korinthos'a bağlı Hellen şehir devletleri, Asya Krallığı ve koruma altına alınmış olan devletler teşkil ederken; idari yapısını batıda şehir devletleri, doğuda ise Pers sisteminden alınmış olan satraplıklar oluşturuyordu⁷. Ancak İskender'in kısa zamanda kurmuş olduğu bu imparatorluk dünya devleti olma hayaline erişmeden hızlı bir çöküş evresine girerek yıkılmıştır. Nitekim İskender'in ölümünün akabinde generalleri, idari yapıyı ele geçirerek imparatorluğu tek bir çatı hâlinde korumak yerine toprakları satraplıklara bölüştürerek zaman içerisinde kendi krallıklarını ilan etmişlerdir⁸. Bu doğrultunun ışığında, yaklaşık yirmi yıllık bir sürede yapılan tüm muharebelerin sonucunda, Makedonya ve Hellas'ta Antigonid, Eski Pers İmparatorluğu'nda Seleukos ve Mısır coğrafyasında ise Ptolemaios hanedanlıkları kurulmuştur⁹.

Diadokhi dönemi ve bu dönemin Hellenistik dünya üzerindeki etkileri yoğun bir şekilde incelenmiştir. Ancak mevcut literatürde bu siyasi ve askerî çekişmelerin İskender İmparatorluğu'nun bölünmesi üzerindeki spesifik etkilerini derinlemesine ele alan çalışmaların yetersiz olduğu gözlemlenmiştir. Bu makale, yeni bir yöntem ve analitik bir yaklaşımla, Diadokhi arasındaki siyasi dengelerin imparatorluğun parçalanmasına nasıl yol açtığını inceleyerek literatürdeki bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak İskender'in hayatı hakkında kısa bilgiler verilecek; akabinde İskender'in ölümü ardından yaşanan olaylar ve Babil Toplantısı değerlendirilecektir. Son olarak ise Triparadeisos bölünmesinin yol açtığı iktidar mücadelesi ve bu çatışmaların Krupedyum Savaşı'na kadar uzanan tarihsel süreci ele alınacaktır.

Büyük İskender'in Hayatı ve Seferleri

III. Aleksandros, bilindik ismiyle Büyük İskender, MÖ 356 yılında Makedon Kralı II. Philippos ile eşi Olympias'ın oğlu olarak Pella şehrinde dünyaya gelmiştir¹⁰. Baba tarafından Herakles'in anne tarafından ise Aiakos'un soyundan gelen İskender'in soyu, mitolojik bir anlam ile Tanrı Zeus'a kadar uzanmaktadır¹¹. Büyük İskender daha doğmadan evvel büyük

¹ William Hardy McNeill, *Dünya Tarih*, çev. Alaeddin Şenel (Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2002), 232-234.

² Arif Müftü Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1999) 458; Bülent İplikçioğlu, *Hellen ve Roma Tarihinin Ana Hatları* (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2007), 44.

³ İplikçioğlu, *Hellen ve Roma Tarihinin Ana Hatları*, 45.

⁴ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 447.

⁵ Vladimir Nikolayeviç Diakov ve Sergey İvanoviç Kovalev, *İlkçağ Tarihi-1*. çev. Özdemir İnce (İstanbul: Yordam Kitap Basımevi, 2014), 378.

⁶ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 453.

⁷ İplikçioğlu, *Hellen ve Roma Tarihinin Ana Hatları*, 45; Yüksel Arslantaş ve Cuma Ali Yılmaz, "Hellenizmin Gölgesinde Diadokhlar Dönemi" *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 27, sy. 2 (2007): 362.

⁸ Mustafa Arslan, *İstanbul'un Antikçağ Tarihi* (İstanbul: Odin Yayıncılık, 2010), 204.

⁹ Thomas Runge Martin, *Eski Yunan Tarihöncesinden Helenistik Çağ'a*, çev. Ümit Hüsrev Yolsal (İstanbul: Say Yayınları, 2012), 336.

¹⁰ Cuma Ali Yılmaz, *Büyük İskender'in Hayatı ve Seferleri*. (Ankara: Gece Kitaplığı, 2021), 45.

¹¹ Plutarkhos, *İskender- Sezar Paralel Hayatlar*, çev. İo Çokona (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2023), II.I; Jona Lendering. *Büyük İskender*,

alametler ile kendini göstermiştir. Bu alametlerden birisi, doğumuna tekabül eden Ephesos'taki Artemis Tapınağının yanmasıdır. Tapınakta çıkan bu yangın şehrin kahinleri tarafından "Bugün Asya için büyük bir felaket doğdu" tabiri ile yorumlanırken Magnesialı Hegesias ise alaycı bir ifadeyle yangının sebebini "Artemis, İskender'in doğumuyla meşguldü" sözleri ile ifade etmiştir¹². Filhakika! Kahinlerin kendi kafalarına vurarak söylemiş olduğu bu sözlerin nihayeti kati bir gerçekliğe namzet kalmaktadır. Nitekim MÖ 336 yılında daha yirmi yaşındayken Makedon tahtına oturan Büyük İskender¹³, MÖ 334 yılında başlattığı doğu seferlerinde Asya'ya egemen olmuştur¹⁴. MÖ 336-323 yıllarını kapsayan on iki yıllık hükümdarlığı sonucunda hemen hemen Yakın Doğu'nun tamamını tahakkümü altına alarak Makedonya sınırlarını Hellas diyarından İndus Nehri'ne kadar genişletmiştir. İskender'in bu başarısı ise zihinlerden silinemeyecek bir elzeme efsaneleştirilmiştir¹⁵.

Nitekim İskender daha hayatta iken efsaneleştirildiği ve tanrılaştırıldığı pek aşikâr olup Mısır seferinde iken Amon kahinleri tarafından "Zeus'un oğlu" yahut "Amon'un oğlu" olarak selamlanması bu duruma bir örnek olarak gösterilebilir¹⁶. Ancak bu karşılaşma esnasında kâhin, Büyük İskender'i Grekçe bir lisanla selamlamaya çalışıp ona "O, paidion" yerine telaffuz eksikliğinden dolayı "O, paidios" dediği üzerine de düşünülmektedir¹⁷. Her ne olursa olsun Büyük İskender doğuda kazandığı zaferlerin ihtişamıyla Hellen şehir devletlerinin kendisini bir tanrı olarak tanımasını istemiştir ve bu isteğin nihayetinde MÖ 323 yılında yani İskender'in ölümüne yakın bir tarihte Babil'e gelen Hellen heyeti bu teklifinin kabulünü bildirmiştir¹⁸. Büyük İskender çocukluk yıllarından itibaren kutsi vasıflara hiç de yabancı biri değildi. Zira annesi Olympias batıl ve kült inanışlara pek düşkün bir kadındı, daha doğum yapmadan evvel görmüş olduğu rüyaların etkisiyle oğluna bir kutsiyet atfederek onu bu telkinlerle yetiştirdiğini rahatlıkla söyleyebiliriz¹⁹.

Bu kutsi vasıflara ilaveten Diadokhi'nin bastırılmış olduğu sikkeler de bir propaganda aracı olup Büyük İskender'i, Amon'un koç boynuzları ile tasvir ederler ve onun "Tanrı Oğlu" olduğuna bir atıf yaparlar. Bazı tasvirlerde ise Nemea Aslanı postu ile doğrudan Herakles ile özdeşleştirerek ona tanrısal bir anlam katarlar²⁰. Diadokhi'nin bu tasvirleri kendi egemenliklerini meşrulaştırmaya yönelik bir takım icraat olarak görebiliriz. Fakat bilinmelidir ki İskender'in bu kutsiyeti ona mahsus bir meziyet olmasından ziyade Hellen dininin bu görüşlere tamamen makul olmasıyla bir ilgisi vardır. Hellenler, idealleşmiş insanları tanrı mertebesine çıkartmakta hiçbir sakınca görmemiştir. Örneğin retorik ustası İsokraters; Philippos'un Anadolu'yu işgal etmesi halinde tanrılaşacağı hakkında söylevlerde bulunduğu gibi evvelinden Hellenler, Lisandros'a da bir tanrı gözüyle bakmışlardır²¹. Diadokhi devrinde ise Ptolemaios ve Demetrios gibi önemli kişiler de halk tarafından tanrı mertebesine yükseltilmiştir²².

İskender'in çocukluğundan hükümdarlık yıllarına kadar geçen zaman iki evrede incelenmektedir. Bunlar annesi Olympias'ın gözetiminde geçirdiği çocukluk yılları ile (MÖ 356-343) Babası II. Philippos tarafından krallığa hazırlandığı veliahtlık yıllarıdır. Bazı tarihçiler, İskender'in bilincini analiz etmek adına çocukluk hocası olan Lysimakhos'un eğitimine bakmamız gerektiğini iddia etmektedir²³. Akarnanalı Lysimakhos kendisini Homeros'un İlyada destanında adı geçen Phoiniks'e; İskender'i ise Phoiniks'in öğrencisi Akhilleus'a benzetmektedir²⁴. Zira Lysimakhos'un İskender'e vermiş olduğu eğitim, destanda anlatılan Phoiniks'in Akhilleus'a verdiği eğitim ile tamamen paralellik içerisindedir. Bu nedenden dolayı İskender'in hayatı boyunca Akhilleus ile bir rekabet halinde olduğunu ve bu destanın İskender'in kişiliğini oluşturduğunu

cev. Burak Sengir. (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2009), 40.

¹² Plutarkhos, *İskender- Sesar Paralel Hayatlar*, III.III.

¹³ Yılmaz, *Büyük İskender'in Hayatı ve Seferleri*, 270.

¹⁴ Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2008), 120.

¹⁵ Diakov ve Kovalev, *İlkçağ Tarihi-1*, 375; Mehmet Ali Kaya. "Büyük İskender'in Halefleri (Diadokhoi)" *Ömer Çapar'a Armağan* (Ankara 2012): 178.

¹⁶ Johann Gustav Droysen, *Büyük İskender Tarihi*, çev. Bekir Sıtkı Baykal (İstanbul: Dharma Yayınları, 2007), 300.

¹⁷ Plutarkhos, *İskender- Sesar Paralel Hayatlar*, XXVII.V.

¹⁸ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 453.

¹⁹ Yılmaz, *Büyük İskender'in Hayatı ve Seferleri*, 269.

²⁰ Necdet Ekinci, *Antik Dönem Dünyası'nda Sanat, Retorik ve Propaganda*. (Ankara: Gece Kitaplığı, 2023), 87.

²¹ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 453.

²² Orhan Bingöl, "Helenistik Dönemde Anadolu", Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi (Aralık 2009):7.

²³ Yılmaz, *Büyük İskender'in Hayatı ve Seferleri*, 54-55.

²⁴ Plutarkhos, *İskender- Sesar Paralel Hayatlar*, V.IV.

kısmen de olsa söyleyebiliriz²⁵. İskender'in Troia şehrine varıp orada Akhilleus'un kabrindeki heykeline saygı duyması ve "Hey Akhilleus! Ne mutlu sana. Hayattayken sadık bir dostun, öldükten sonra da ününü bütün dünyaya duyuran bir ozanın oldu" sözleri ile ısrarla o ve kahramanların adına bestelenen liriği görme isteği²⁶ İskender'in bu efsanevi karaktere sempati beslediğini bizlere açıkça göstermektedir.

İskender, en büyük eğitimini on üç yaşında iken Aristoteles'ten almıştır. Öyle ki babası Philippos, Aristoteles'e yazmış olduğu bir mektupta "İskender'in doğumuna değil, senin devrinde doğduğuna seviniyorum" diyerek, İskender'in eğitimi hususunda ondan ricada bulunmuştur²⁷. Felsefenin ileri gelen filozoflarından biri olan Aristoteles'in, Büyük İskender'e vermiş olduğu eğitim her ne kadar efsanelere ve masallara konu olsa da bu eğitim hakkındaki kaynaklar oldukça yetersizdir²⁸. İskender'in çocukluk yıllarının eğitim açısından oldukça verimli olduğunu söyleyebiliriz. İskender'in II. Philippos devrinde yaşanan Hayroneya Muharebesi'ne (MÖ 338) kumandanlık yapması ve düşman askerlerinin en elit birliklerini bozguna uğratması gerek babasına gerekse Makedonyalı yöneticilere tüm meziyetlerini kanıtlamıştır²⁹.

Büyük İskender tahta geçince Hellenler Makedonya'nın hegemonyasından kurtulmak için isyana kalkışmış olsa da Büyük İskender, Thebai'yi tahrip ederek bu ayaklanmanın önüne geçmiştir. Onun bu başarısı uzun bir müddet Hellenlerin isyana kalkışmamasına yönelik iyi bir kazanımdır³⁰. Bundan ayrı olarak Büyük İskender'in Korinthos birliğinin lideri olarak seçilmesi tüm iktidarını sağlamış ve otoritesini güçlendirerek Trakya, Geta, Triballia ve İlyrialılara egemenliğini belli ettirmişti. Artık doğu seferleri için hiçbir engel bulunmuyordu³¹. Büyük İskender, generali Antipatros'u Makedonya yönetiminde bırakarak MÖ 334 yılında 30 bin piyade ve 5 bin süvari ile Hellespontos üzerinden Anadolu'ya girdi³². III. Dareios 'a karşı aldığı galibiyetler onu Asya'nın egemenliğine taşıdı ve Antigonos'u Phrygia satraplığına bırakarak³³ yönünü Mısır coğrafyasına çevirdi. MÖ 326 yılında İskender'in düzenlemiş olduğu son seferde ise Hindistan sınırları içerisindeki İndus Nehri'ne kadar ilerledi ve Kral Poros'u mağlubiyete uğrattı³⁴.

Usta bir şekilde Hint ordusunun süvari ve fil birimlerini çevreleyen Makedon ordusunun bu manevra kabiliyeti Kral Poros'un da esir olarak ele geçirilmesinde etkili olmuştu³⁵. Plurakhos'un anlatımına göre; İskender mağlup krala yaklaşarak "Sana nasıl davranmamı istersin" diye sorar. Poros ise "Krallara yaraşır şekilde" diye cevap verir. İskender'in "Peki, ekleyecek başka bir şeyin var mı?" sorusuna ise Poros'un cevabı şu şekildeydi "İlk cümlem her şeyi kapsar". İskender ondan etkilenmiş olmalı ki on beş kavmin üzerinde yaşadığı beş bine yakın şehri onun tahakkümüne vererek Poros'un satraplığını ilan etmiştir³⁶. Bu olayın akabinde Makedonya ordusu Hyphas kıyılarına kadar Hindistan'ın içlerine doğru ilerlemeye başladı³⁷. Büyük İskender'in bu ilerleyişindeki asıl motivasyonu dünyanın sonuna ulaşma idealiydi. Fakat Makedon ordusu için Hindistan iklimi evvelden alışmış oldukları iklimden çok farklıydı. Bundan dolayıdır ki askerler muson yağışlarından ve coğrafyanın çeşitli etkilerinden dolayı bıçare bitap düşmüştü³⁸. Bu zorlu yolculuğun nihayeti ise Hyphase'de kurulan ordugahta askerlerin ve subayların bütün şikayetlerini İskender'e bildirmesiyle son buldu³⁹. Üç gün sessizce bu durumu düşünen İskender nihayet sükûtunu bozdu ve askerlerinin isteklerini kabul ederek geri dönme kararı aldı. Nearchos'u onun emrindeki askerler ile deniz yoluyla Mezopotamya'ya gönderildi kendisi ise karayoluyla Babil'e döndü⁴⁰.

²⁵ Yılmaz, *Büyük İskender'in Hayatı ve Seferleri*, 54-55.

²⁶ Plutarkhos, *İskender- Sezar Paralel Hayatlar*, XV.IV.

²⁷ Droysen, *Büyük İskender Tarihi*, 109.

²⁸ Lendering, *Büyük İskender*, 41.

²⁹ Meriç Batuhan Balçılar. "Büyük İskender Sonrası Helenizm ve Diadokh Antigonos Monophtalmos." (Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2021), 8.

³⁰ Yılmaz, *Büyük İskender'in Hayatı ve Seferleri*, 69.

³¹ Lendering, *Büyük İskender*, 72-73.

³² William Woodthorpe Tarn. *Alexander The Great* (Great Britain: Cambridge University Press, 1979), 10.

³³ Tarn, *Alexander the Great*, 21.

³⁴ Diakov ve Kovalev, *İlkçağ Tarihi-1*, 378.

³⁵ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 450.

³⁶ Plutarkhos, *İskender- Sezar Paralel Hayatlar*, LX.VIII.

³⁷ Droysen, *Büyük İskender Tarihi*, 487.

³⁸ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 450; Yılmaz, *Büyük İskender'in Hayatı ve Seferleri*, 271.

³⁹ Diakov ve Kovalev, *İlkçağ Tarihi-1*, 379.

⁴⁰ Plutarkhos, *İskender- Sezar Paralel Hayatlar*, LXXIII.I; Diakov ve Kovalev, *İlkçağ Tarihi-1*, 379.

İskender Babil'e yaklaştığı sırada Euphrates (Fırat) Nehri'nin kıyısında komutanı Nearchos ile tekrardan buluşur⁴¹. Fakat bu buluşma; ilerleyen zamanlarda yapılacak olan seferlerden, alınacak olan yeni kararlardan yahut imparatorluğun düzenlenmesi için yapılacak istişarelerden ziyade bizzat İskender'in ölümünü ilgilendiren Keldanilerin kehanetiyle ilgiliydi. Bu Keldanili kahinler Babil'de büyük bir üne ve bilgeliğe sahip olan kimseler olarak tanınmakta ve astrolojiye dayalı bir yöntem ile geleceği tahmin etmekte usta oldukları söylenmektedir⁴². Çok önceden yazılı olan Babil'deki bir tablette davetsiz bir misafirin batının prensleriyle saldıracağı ve burada payidar olacağı fakat sadece sekiz yıllık hüküm sürerek öleceği anlatılmaktaydı. Kahinler bu sekiz yılı Gaugamela Savaşı'ndan itibaren MÖ 1 Ekim 331 yılından başlatıp MÖ 323 tarihinden endişe duyuyorlardı⁴³. Keldani elçilerinin lideri Belephantes, bu kehaneti ve güneş tutulmalarının manasını doğrudan İskender'e anlatmak yerine Nearchos'la görüşmeyi daha güvenilir bulup onun yanına gider. Zira o, İskender'e anlatacağı kötü haberlerden dolayı cezaya tabi tutulacağından endişe etmekteydi. Belephantes, İskender'in Babil'e girmesinin ölümle sonuçlanacağı hakkında Nearchos'a uyarılarda bulunur. İskender bu haberi aldıktan sonra büyük bir kuşkuya kapılarak Babil şehrine girmemekte ısrarcı olur⁴⁴. Fakat İskender, birtakım gelişmelerin sonucunda ve "Belos'un anıt mezarlığını" yeniden inşa etmesiyle kehanetin bozulacağına inanır ve Hellen filozoflarının onu ikna etmesi üzerine Babil şehrine girmeyi kabul eder⁴⁵.

İskender'in Ölümü ve Babil Toplantısı

İskender'in idealleri gibi kendisi de Babil şehrinde yeni seferlere hazırlanırken MÖ 323 yılında Daisios'un yirmi sekizinci gününde ani ölümüyle son buldu⁴⁶. Onun ölümcül bir hastalığa yakalanarak hayatının son bulduğu yahut birisi tarafından zehirlenip öldürüldüğü hakkında görüşler mevcuttur fakat kesin bir kanaate varmak oldukça güçtür. İskender, hasta yatağında iken yaşamdan umudunu keserek yüzüğünü Perdikkas'a verdi ve generallerinin "Senden sonra kim kral olsun?" sorusuna karşın "En onurlunuz" diye cevap vererek hayata gözlerini yumdu⁴⁷.

İskender'in ölümünden sonra Aktium Muharebesi'ne (MÖ 31) kadar geçen üç yüz yıllık dönem, Helenistik dünya için ardı sıra kesilmeyen savaşlara ve Diadokhi'nin egemenlik mücadelesine tanıklık etmiştir. Bu durumun nihayeti ise İskender'in kurmuş olduğu evrensel imparatorluğun felaketine ve yıkılışına sebep olmuştur⁴⁸. Bu felaketin ana nedeni, hiç şüphesiz; İskender'in kendinden sonra bir varis bırakmamasından kaynaklanmaktadır. Zira onun ölümünün akabinde herkesin sorduğu tek soru vardı o da "Yeni kral kim olacak?" idi⁴⁹. Bu soruya paralel olarak süvari birlikleri ile piyadeler arasında birtakım anlaşmazlıklar ortaya çıktı. Süvari komutanlarını Perdikkas, Leonnatos, Ptolemaios, Kardialı Eumenes, Lysimakhos, Aristonous, Pithon ve Seleukos teşkil ederken piyade kumandanlığında ise Meleagros vardı⁵⁰. Bu guruplar arasında gerçekleşen müzakerelerin sonucunda İskender'in kardeşi Arhidaios ve İskender'in Roksana'dan doğacak olan çocuğu tahta varis olarak gösterildi. Fakat bilinmelidir ki bunların her ikisi de idare kabiliyetinden yoksun kimselerdi⁵¹. İskender'in Roksana'dan doğma oğlu "Aleksandros" yaşının oldukça küçük olmasından dolayı tahta çıkarılmaması oldukça doğaldır. Fakat Arhidaios için bu durum aynı şekilde tezahür etmez. Arhidaios, II. Philippos'un gayrimeşru çocuğu idi. Çocukluğunda zeki ve hoş bir kişi olmasına rağmen Plutarkhos'un aktardığına göre Olympias'ın ona verdiği macunlardan Arhidaios'u hem fiziken hem de aklen geri bırakmıştı⁵². Zira Olympias'ın batıl inançlara saplantılı ve oldukça hırslı bir kadın olduğunu göz önünde bulundurursak İskender'e rakip olmamasından dolayı böyle bir entrikaya başvurduğunun kanaatine varabiliriz.

⁴¹ Plutarkhos, *İskender- Sezar Paralel Hayatlar*, LXXIII.I.

⁴² Diodorus Siculus, *The Historical Library of Diodorus the Sicilian in Forty Books*, ed. Giles Lauren, c. 2 (Sophron Imprint, 2014), XVII. CXII.

⁴³ Lendering, *Büyük İskender*, 384.

⁴⁴ Diodorus Siculus, *The Historical Library*, XVII. CXII; Plutarkhos, *İskender- Sezar Paralel Hayatlar*, LXXIII.II.

⁴⁵ Lendering, *Büyük İskender*, 386.

⁴⁶ Droysen, *Büyük İskender Tarihi*, 647.

⁴⁷ Diodorus Siculus, *The Historical Library*, XVII. CXVII.

⁴⁸ Arslantaş ve Yılmaz, "Hellenizmin Gölgesinde Diadokhlar Dönemi", 362.

⁴⁹ Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, 134.

⁵⁰ Arrianus. *Historia Successorum Alexandri* [İskender'den Sonraki Olaylar], çev. Sevgi Sarıkaya. Libri I (Aralık 2015): I-V. II. (FGrHist II B 156 F 1=Phot. Bib. 92. 69a.1).

⁵¹ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 458.

⁵² Plutarkhos, *İskender- Sezar Paralel Hayatlar*, LXXVII.V.

Generaller, ortaya çıkan bu güç boşluğunu doldurmak adına Arhidaios'un adını III. Phillipos olarak değiştirerek onu kral ilan ettiler⁵³. Perdikkas ise Khiliarkhia (tüm krallığın hamisi) ünvanıyla idareyi eline aldı ve yönetime geçer geçmez kendi menfaatleri doğrultusunda orduda oluşan karmaşayı ve disiplinsizliği önlemeye girişti. Bu menfi durumu ise sözde kral III. Phillipos Arhidaios'un bir emri gibi göstererek kendisine muhalif olanları idam ettirdi ve piyade kumandanı Meleagros'u öldürttü⁵⁴. Böylelikle merkezi güç tam olarak Perdikkas'ta toplanırken, imparatorluğun tek bir vücut halinde satraplıklarla muhafaza edilmesinin kararı alındı⁵⁵.

Satraplık sistemi Pers imparatorluğunun kullanmış olduğu idari bir modeldir. İskender'in imparatorluğu ise bu modeli yerel yöneticilerin vasıtasıyla aynı şekilde uygulamış⁵⁶ ve Diadokhi bu geleneği sürdürmüştür. Tarihçi Herodot bu Pers sistemini "Ülkeyi kendilerinin satraplık dedikleri yirmi hükümete ayırdı, hepsinin başına birisini koydu, uyruğunda bulunanları ırklarına göre bölüp ayırarak, her birine vergiler saldı"⁵⁷ diyerek açıklamıştır.

Bu doğrultuda yeni atamalar yapılarak satraplıklar şöyle bölüldü: Mısır ve Libya'ya hakimiyetleri Ptolemaios'a verilerek onun yanına "Hyparkhos" olarak Kleomenes atandı. Suriye'nin yönetimi Laomedon'a; Kappadokia ve Pontus Eukseinos sahil şeridi ise Kardialı Eumenes'e verildi⁵⁸. Krateros, Hellas'ın; Antipatros, Makedonya'nın, Antigonos ise Büyük Phrighia, Pamphylia ve Lykia'nın satraplıklarına getirildi⁵⁹. Hellaspontos kıyısındaki Phrighia bölgesi Leonnatos'a, Trakya'nın, Khersonesos'un idaresi ve Pontus Eukseinos'taki Salmýdessos istikametindeki denize kadar Lysimakhos'a verildi⁶⁰.

Taksim edilen bu topraklar sözde imparatorluğun idamesi için yapılmış olsa da ileride yaşanacak olan çekişmelere siyasi bir zemin oluşturmuştur. Nitekim, sözünü ettiğimiz bu generaller yönetim bölgelerine varınca kendilerini "Basileis" yani Tek Kral ünvanıyla tanıtmışlardır⁶¹. Tarihçilerin "Diadokhi Dönemi" olarak adlandırdıkları bu kanlı dönem tam olarak bu olaylara, MÖ 323 yılına tekabül etmektedir.

Büyük İskender'in ani ölümünün akabinde imparatorluğun doğu ve batı sınırlarında birtakım isyan hareketleri kendini göstermektedir. Fakat bu isyanlar, ele geçirilen topraklardaki yerel halkların isyanından ziyade Hellenler tarafından teşkil edilen ayaklanmaları içermektedir. İlk olarak doğuda, Baktria bölgesine koloni halinde yerleştirilen Hellenler ayaklandı fakat bu isyanın yayılım oranı oldukça düşük olduğundan dolayı kolayca bastırılarak tehlikenin önüne geçildi⁶². İkinci isyan ise yine Hellenler tarafından imparatorluğun batı sınırlarında gerçekleştirildi. Atina'nın yönetimine Makedon düşmanı Lukurgos geçmiş ve Demosthenes'si sürgünden geri çağırarak Hellenleri isyana teşvik etmişti⁶³. Bu isyanın temel nedeni, İskender daha hayatta iken MÖ 324 yılında Korinthos birliğine üye olan tüm Hellas kentlerinden sürgün edilenlerin affedilmesi ve mülklerinin geri verilmesiydi. Bu karara başta Atina olmak üzere tüm Aitolia Birliği karşı çıkmıştı zira Korinthos birliği, Atina ve Aitolia birliğine karşı büyük bir tehlike arz ediyordu. Böylesi bir durum Hellen şehir devletlerini gerek toplumsal gerekse siyasi olarak etkileme niteliğine sahipti⁶⁴.

Atina ve Aitolia birliği bu olumsuz durumun önüne geçebilmek için Thessalia'yı da kendi yanlarına çekti ve Hellas'ta büyük bir isyan tertip etti. Hızlıca teşkilatlanan bu isyancılar Makedonya'nın yönetiminden sorumlu olan General Antipatros'a bir saldırı düzenleyerek onu Lamia kalesinde kuşatma altına aldı⁶⁵. Ardından, isyancı General Atinalı Leostenes, Thessallialı müttfikleriyle birleşerek Termopylae Geçidi'ni ablukaya aldı ve Makedon ordusuna galip gelerek Antipatros'u

⁵³ Appianos, *Hellenistik Dünyada Roma*, çev. Okan Demir (İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2022), XI.LII CCLXI.

⁵⁴ Arrianus, *Historia Successorum Alexandri*, I-V. II-IV (FGrHist II B 156 F 1=Phot. Bib. 92. 69a.1).

⁵⁵ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 459.

⁵⁶ İplikçioğlu, *Hellen ve Roma Tarihinin Ana Hatları*, 45.

⁵⁷ Herodot, *Herodot Tarihi*, çev. Müntekim Ökmen (İstanbul: Remzi Kitap Evi, 1973), III. LXXXIX.

⁵⁸ Arrianus, *Historia Successorum Alexandri*, I-V. V (FGrHist II B 156 F 1=Phot. Bib. 92. 69a.1).

⁵⁹ Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihinin Giriş*, 135.

⁶⁰ Arrianus, *Historia Successorum Alexandri*, I-V. VI-VII (FGrHist II B 156 F 1=Phot. Bib. 92. 69a.1).

⁶¹ Andrew Kennedy, "The Uses and Abuses of Hellenism by the Diadochi and Their Successors". Syracuse University Honors Program Capstone Projects. 1046 (Bahar 2017), 32.

⁶² Sarah Barrett Pomeroy, *Antik Yunan'ın Kısa Tarihi*, çev. Oğuz Yarılaş (İstanbul: Alfa Yayınları, 2020), 350.

⁶³ Arslantaş ve Yılmaz, "Hellenizmin Gölgesinde Diadokhlar Dönemi", 363.

⁶⁴ Diodorus Siculus, *The Historical Library*, XVIII.VII; Kaya, "Büyük İskender'in Halefleri (Diadohko)", 182; Pomeroy, *Antik Yunan'ın Kısa Tarihi*, 350.

⁶⁵ Robert Malcolm Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi*, çev. Gülşah Günata (İstanbul: Homer Kitapevi ve Yayıncılık, 2017), 34.

iyice hareketsiz bıraktı⁶⁶. Antipatros'un kuşatma altına alınması isyancılar için kaçırılmayacak bir fırsattı. Fakat Leostenes, Lamia kalesinin iyi tahkim edilmiş olduğunun farkındaydı, kaleye düzenlediği birtakım saldırılardan sonra orayı ele geçirmenin oldukça külfetli bir iş olduğunu anladı ve ordusunu muhafaza ederek kalenin ikmal yollarını kesmeye girişti⁶⁷. Bu hamle ile beraber Antipatros tamamen hareket kabiliyetini yitirdi ve kısmen de olsa saf dışı bırakıldı. Hellenlerin bu başarısı isyanın gidişatını büyük bir oranda arttırdı ve Atina yönetimine cesaret verdi. Atina, Korint birliğini dağıtarak kendi egemenliğinde "Hellen Birliği" kurdu. Tüm bunlar gerçekleşirken Demosthenes'in sürgünden dönmesi isyanı daha da fazla alevlendirdi çünkü Demosthenes'in varlığı, Makedon yönetimi için her daim büyük bir tehlike arz etmekteydi⁶⁸.

Demosthenes, Makedon egemenliğine muhalif olan ve Hellen halkı tarafından saygıyla karşılanan bir siyasetçidir. II. Philippos'un öldürülmesinin ardından Hellas'a bu ölüm haberini taşıyan ve Philippos'un katillerine şeref kararı alan oydu⁶⁹. İskender'in hükümdarlığı zamanında sürgün edilmişti fakat onun ölümü ve Leosthenes'in savaşta başarı kazanması tekrardan Hellas'a dönmesinin yolunu açmıştı. Demosthenes teker teker Hellen şehirlerini dolaşarak onları isyana teşvik ediyor, nüfuz topluyor ve halkı örgütlüyordu.

Leosthenes, Antipatros'u kuşatma altına alarak tüm kaleyi açıklıkla sınıma planını sonlandırmadı. Zira Makedonların karşı saldırısını engellemek için savaş alanına gelen Leosthenes başına aldığı bir taş darbesinden üç gün sonra öldü. Onun yerini ise dehası ve cesareti ile ön plana çıkan Antiphilos aldı ve Makedonların bu saldırısını ustalıklı püskürttü⁷⁰. Durumun daha da kötüye gittiğini gören Leonnatos, Antipatros'u kurtarmak için ordusuyla Thessallia'ya vardı. Fakat isyancılar tarafından büyük bir bozguna uğratılarak savaş alanında hayatını kaybetti⁷¹. Junianus Justinus' a göre Leonnatos'un ölümü her ne kadar getirilen yardımı sekteye uğratmış olsa da Antipatros, Leonnatos'un ölümüne kurnazlıkla memnun olmuştur. Zira gelecekteki rakibinin ortadan kalkması bu güç boşluğunu kendisinin dolduracağı manasına geliyordu⁷².

Leonnatos'un öldürülmesinden sonra Krateros ancak yaz ayının sonlarına doğru savaş alanına varabilmişti. Krateros'un Lamia'ya gelmesiyle Antipatros ablukadan kurtarıldı ve bu neticeyle birleşen iki kumandanın ordusu Hellenlerin üzerine yürüyerek onları Krannon'da ağır bir yenilgiye uğrattı⁷³. Bu kati zaferin ardından Amargos civarında Hellen filolarının imha edilmesi ise tüm isyancı müttefiklerin tamamen dağılmasına neden oldu⁷⁴.

Antipatros, Hellenleri tamamen tahakkümü altına almak için doğrudan Atina'ya yönelme kararı aldı. Atina yönetimi ise hemen elçileri araya sokarak Phocion aracılığıyla bir sulh yapmak istedi⁷⁵. Bu duruma yönelik olarak Antipatros, isyana katılan Hellen şehir devletleriyle ayrı ayrı antlaşmalar yaptı, Makedonlar'ın Hellas'taki kontrolünü arttırdı ve stratejik yerlere Makedon işgal kuvvetlerini gönderdi. Bu olaylardan sonra Korinthos birliğinden hiç söz edilmedi⁷⁶. Antipatros bu zaferden sonra Hellen Birliği'ni dağıttı, Atina'nın demokrasisine son verdi ve orada oligarşik bir yapının kurulmasını sağladı⁷⁷. Hellenleri isyana teşvik eden Demosthenes ise intihar ederek hayatına son verdi⁷⁸.

İmparatorluğun batı sınırlarında bu olaylar gerçekleşirken doğu sınırlarında ise Naip Perdikkas bu karışıklıktan istifade ederek tüm gücü elinde toplamış, Krateros'un askerî yetkilerini gasp etmiş ve kral olma düşüncesine dayanarak İskender'in kardeşi Kleopatra ile evlenmişti⁷⁹. Zira İskender'in kız kardeşi ile yapılacak olan bir evlilik Diadokhi arasında kendilerini meşrulaştırmak için oldukça kullanışlı siyasi bir emeldir⁸⁰. Bu emeli başaran Perdikkas, Anadolu'daki son Pers kalesi olan

⁶⁶ Clemens Emin Bosch, *Hellenizm Tarihinin Anahatları*, çev. Afif Erzan ve Sabahat Atlan (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları,1942), 134.

⁶⁷ Diodorus Siculus, *The Historical Library*, XVIII. XIII.

⁶⁸ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 459.

⁶⁹ Droysen, *Büyük İskender Tarihi*,119.

⁷⁰ Diodorus Siculus, *The Historical Library*, XVIII. XIII.

⁷¹ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi*, 34.

⁷² Junianus Justinus, *Epitoma Historiarum Philippicarum Pompei Trogi*, ed. Otto Seel (Stuttgart: B. G. Teubner, 1985), XIII.V. XV.

⁷³ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 459.

⁷⁴ Balçılar, "Büyük İskender Sonrası Helenizm ve Diadokh Antigonos Monophtalmos", 48.

⁷⁵ Diodorus Siculus, *The Historical Library*, XVIII. XVIII.

⁷⁶ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi*, 34; Arslantaş ve Yılmaz, "Hellenizmin Gölgesinde Diadokhlar Dönemi", 363.

⁷⁷ Kaya, "Büyük İskender'in Halefleri (Diadokhoi)", 183.

⁷⁸ Plutarkhos. *Demosthenes-Cicero Paralel Hayatlar*, çev. İo Çokona (İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2023), XXIX. V.

⁷⁹ Bosch, *Hellenizm Tarihinin Anahatları*,135; Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 460.

⁸⁰ Emre Erten, "Makedon Krallığı'nda İktidar Mücadelesi ve Kadınlar: Hellenistik Dönemden Bir Kesit", *Phaelis VII, Disiplinlerarası Akdeniz Araştırmaları Dergisi* (Ağustos 2021): 120.

Kappadokia yöneticisi Ariarathes'i Eumenes ile birlikte ortadan kaldırdı ve İsaurya galibiyetleriyle askeri konumunu yeterince sağlamlaştırdı⁸¹.

Perdikkas'ın İskender'in hanesine yakın bir tavır takındığı ortada idi. Nitekim Roksana, İskender'den kıskandığı Stateira'yı ve onun kız kardeşini Perdikkas'ın yardımı ile kuyuya attırmıştı. Ayrıca İskender'in ölümünden sonra Arridaios ile sık sık görünmesi Perdikkas'ın kral olma amacını açıkça gösteriyordu⁸². Buna ilaveten İskender'in kız kardeşi ve Olympias'ın en büyük düşmanlarından biri olan Kynna'nın ölümünden de bizzat Perdikkas sorumluydu⁸³. Fakat başta Antigonos ve Ptolemaios olmak üzere birçok halef Perdikkas'ın egemenliğini kabul etmedi ve ona karşı bir koalisyon kurdu. Bu siyasi çekişmeyi savaşa dönüştüren son olaylar ise Ptolemaios'un Perdikkas'tan habersiz Kyrene'yi işgal etmesi ve İskender'in naaşına el koyup İskenderiye'ye getirmesiydi. İskender'in cenazesi bütün Diadokhi için siyasi bir üstünlüğün ve prestijin göstergesidir⁸⁴. Ptolemaios'un bu hamlesindeki amaç, iddiasına göre Büyük İskender'in ölmeden evvel Mısır'da, babası Tanrı Amon'un yanına defnedilmeyi vasiyet etmesiydi⁸⁵.

Perdikkas tüm bu olanları kendi egemenliğine karşı yapılan hamleler olarak değerlendirdi ve MÖ 321 yılında Mısır'a Ptolemaios'un üzerine yürüdü⁸⁶. Bu sırada Perdikkas, müttefiki Kappadokia satrapı Eumenes'i; Antipatros ve Krateros'un birliklerini durdurmakla görevlendirerek onu Anadolu'da bıraktı. Gerçekleşen savaşta Krateros yaşamını yitirdi⁸⁷. Eumenes'in bu başarısını duyan Perdikkas'ın kendine olan güveni daha da fazla arttı ve hareketini hızlandırarak Mısır'ın içlerine doğru ilerledi. Fakat amacına ulaşmadan Nil Nehri'ni geçmek üzere Memphis civarında kurduğu kampın gecesinde MÖ 321 yılında Seleukos, ve subayları tarafından öldürüldü⁸⁸. Eumenes ise MÖ 319 yılında Antigonos tarafından yenilgiye uğratılacaktı⁸⁹. Bu yenilgi ve Perdikkas'ın ölümü Eumenes'i diğer halefler arasında yalnız bırakmakla beraber, ilerleyen safhalarda İskender hanesinin sadık dostu olarak Makedonya'daki yeni yönetici Poliperhon yanında Antigonos'a karşı tekrardan cephe almasının önünü açtı⁹⁰.

Triparadeisos Toplantısı

Perdikkas'ın öldürülmesinin ardından toprak taksiminde ve naiplik seçiminde tekrardan bir yeniliğe gidildi. Diadokhi, imparatorluğun içindeki güç dengelerini tekrardan belirlemek için MÖ 320 yılında yeri henüz tespit edilememiş olan Kuzey Suriye'deki Triparadeisos'da tekrardan toplandı⁹¹. Bu toplantıya İskender'in oğlu IV. Aleksandros ve kardeşi III. Philippos Arrhidaios'da katılmıştı fakat onların pek de bir etkileri yoktu⁹². Toplantının sonunda Ptolemaios kendisine teklif edilen naipliği reddetti ve Mısır yönetimini kendisine kâfi gördü⁹³. Bunun üzerine Antipatros, Perdikkas'ın yerini alarak imparator vekili seçildi. Seleukos'a ise Perdikkas'ı öldürmesinin mükafatı olarak Babil satraplığı verildi⁹⁴. Antigonos ise Lamia savaşında öldürülen Leonnatos'un ve kendi satraplığı da dahil olmak üzere Asya'daki orduların kumandanlığına seçildi⁹⁵. Ayrıca Eumenes ölüm cezasına çarptırıldı ve Antigonos'a onu yakalama görevi verildi⁹⁶.

İşin nihayetinde Triparadeisos toplantısı geleneğe uygun bir şekilde başarıyla sonlandırıldı. Bu toplantı Antipatros'u eskisinden daha da kuvvetli bir mevkiye taşımıştı ancak fazla yaşayamayıp bir yıl sonra ölecekti. Antigonos ise bir kurnazlık

⁸¹ Tarn, *Alexander The Great*, 29.

⁸² Plutarkhos, *İskender- Sezar Paralel Hayatlar*, LXXVII. IV-V.

⁸³ Erten, "Makedon Krallığı'nda İktidar Mücadelesi ve Kadınlar: Hellenistik Dönemden Bir Kesit", 121.

⁸⁴ Cuma Ali Yılmaz, "Mısır'da Makedon Hakimiyeti: I. Ptolemaios Dönemi Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *Akademik Matbuat* 6, sy. 2 (Aralık 2022): 184.

⁸⁵ Lendering, *Büyük İskender*, 413.

⁸⁶ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi*, 34.

⁸⁷ Lendering, *Büyük İskender*, 413-414.

⁸⁸ Diodorus, *The Historical Library*, XVIII. XXXIII-XXXVI; Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, 136.

⁸⁹ Elmar Schwertheim, *Antikçağ'da Anadolu*, çev. Nuran Batu (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2009), 54.

⁹⁰ Kaya, "Büyük İskender'in Halefleri (Diadohkoii)", 187.

⁹¹ Schwertheim, *Antikçağ'da Anadolu*, 54.

⁹² Kaya, "Büyük İskender'in Halefleri (Diadohkoii)", 187.

⁹³ Yılmaz, Mısır'da Makedon Hakimiyeti: I. Ptolemaios Dönemi Üzerine Genel Bir Değerlendirme, 185.

⁹⁴ Arslan, *İstanbul'un Antikçağ Tarihi*, 205.

⁹⁵ Schwertheim, *Antikçağ'da Anadolu*, 54.

⁹⁶ Pomerov, *Antik Yunan'ın Kısa Tarihi*, 351.

yaparak oğlu Demetrios'u, ölen Krateros'un eşiyle evlendirdi böylece ilerleyen safhalarda Makedon tahtına çıkma amacını güdecekti⁹⁷. Haleflerin kendi aralarında yapmış olduğu bu görüşmeler nihai bir uzlaşma sağlamakta oldukça yetersiz kalmıştır. Zira naipliği alan Antipatros'un kısa bir zaman sonra (MÖ 319) eceliyle ölmesi imparatorluğu yeni bir krizin eşğine getirdi.

Antipatros öldükten sonra İskender'in piyade generali Poliperhon onun yerine geçmiştir⁹⁸. Çünkü Antipatros daha hayatta iken Asya seferlerindeki en yaşlı asker olan ve Makedonlar tarafından saygıyla anılan Poliperhon'u naipliğe varis kılmıştı. Kendi oğlu Kassandros'u ise onun yanına "Kiliarkhos" olarak atamıştı⁹⁹. Fakat Kassandros için babasının almış olduğu bu karar asla kabul edilemezdi çünkü ona göre naiplik kendisinin meşru hakkıydı ve kan bağı bulunmayan birine bu otorite asla devredilemezdi. Buna yönelik olarak hak iddiasında bulunduğu naipliği ve Makedonya yönetimini ele geçirmek için yönünü Anadolu'ya çeviren Kassandros ilk olarak Antigonos ile görüşmeye başladı. Kassandros, diğer halefleri kendisinden taraf yapacağına oldukça emindi zira babasının bu kararını Eumenes haricinde diğer bütün haleflerin onaylamadığını biliyordu¹⁰⁰.

Antipatros'un ölümünden sonra yaşanacak olan olaylar imparatorluğun idari yapısından ziyade kişisel çıkarların ön planda olduğu bir dönemin başlangıcını yapmaktadır¹⁰¹.

Kassandros kendi tarafına Antigonos, Lysimakhos ve Ptolemaios'u çekerek dörtlü bir koalisyon oluşturdu. Poliperhon ise Hellenleri arkasına almak için bağımsızlık söylevlerinde bulundu ve Antigonos'a evelden beri düşman olan Eumenes'i kendi tarafına çekti. Böylece savaşın ana faktörlerini: Avrupa cephesinde Poliperhon'un karşısındaki Kassandros; Asya cephesinde ise Antigonos'un karşısındaki Eumenes oluşturmuş oldu ve savaş başladı¹⁰². Poliperhon, Atina deniz muharebesinin galibi General Kleitos'u, Antigonos'un donanmasını mağlup etmesi için onu Byzantion Denizi'ne yolladı. Kassandros ise Atina'nın desteğini alamadığından dolayı Antigonos'un takviye birlikleri gelene kadar Pire Limanı'nda bekledi¹⁰³. Kleitos, Byzantion'a gelince Kassandros'un kardeşi Nikanor donanmasıyla karşılaştı ve aralarında vuku bulan savaşın galibi Kleitos olurken Nikanor geri çekilmek zorunda kaldı. Bu mağlubiyetin haberini alan Antigonos ise Kleitos'u durdurmak için hemen yola koyuldu ve Nikanor'un birlikleriyle birleşerek ikinci muharebede Kleitos'a ağır bir darbe indirdi. Kaçmaya çalışan Kleitos, Lysimakhos tarafından yakalanıp askerleri ile beraber öldürüldü¹⁰⁴. Tüm bunlar olurken Poliperhon, İskender'in annesi Olympias'ı yanına getirerek gerek ordu gerekse halk tarafından Argedai hanedanlığına duyulan bağlılığı kendi üzerine çekip gücünü sağlamlaştırmaya çalışmıştı¹⁰⁵. Bu ittifaka karşı bir hamle olarak, İskender'in üvey kız kardeşi Kynna'dan doğma ve sözde kral Arhidaios'un eşi olan Eurydike, Olympias'ın Makedonya'ya geleceğini duyunca büyük bir endişeye kapıldı. Derhal Kassandros'a bir mektup göndererek olup bitenleri anlattı ve ondan en kısa zamanda Makedonya'ya gelmesini istedi¹⁰⁶. Sonra ise aslında yok sayılan Kral Arhidaios'un yetkilerini kullanarak Polyperhon'u azletti ve naipliğe Kassandros'u atadı¹⁰⁷. Fakat Kassandros'un yardıma gelebilmesi için öncelikle karşılaşıcağı Poliperhon'un ordusunu mağlup etmesi gerekiyordu. Olympias bu avantajını kullanarak Makedonya'ya daha da erken ulaştı ve ordusuyla beraber savaş pozisyonuna geçti. Kral Arhidaios ve Eurydike'nin kaderi bu savaşa bağlıydı fakat kendi orduları tarafından ihanete uğramaları tüm dengeleri ansızın değiştirmişti. Askerler, İskender'e duydukları saygıdan ötürü Olympias'a sadakatlerini sundu ve savaşı başlatmadan bitirdiler. Akabinde Kral Arhidaios esir alınarak işkenceyle öldürüldü. Eurydike ise kaçmaya çalışırken Amphipolis yakınlarında yakalanarak idama mahkûm edildi¹⁰⁸. Kolay bir zafer kazanan Olympias'ın eylemleri sadece bunlarla sınırlı kalmayarak önde gelen yüz Makedonyalıyı kılıçtan geçirdi ve Kassandros'un kardeşi Nikanor'u bir baskın sonucu yakalatarak

⁹⁷ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi*, 38.

⁹⁸ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 461; Arslantaş ve Yılmaz, "Hellenizmin Gölgesinde Diadokhlar Dönemi", 364.

⁹⁹ Diodorus Siculus, *The Historical Library*, XVII. XLVIII-XLIX.

¹⁰⁰ Kaya, "Büyük İskender'in Halefleri (Diadohkoj)", 189.

¹⁰¹ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi*, 39-40.

¹⁰² Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 461-462; Kaya, "Büyük İskender'in Halefleri (Diadohkoj)", 190.

¹⁰³ Kaya, "Büyük İskender'in Halefleri (Diadohkoj)", 190.

¹⁰⁴ Diodorus Siculus, *The Historical Library*, XVIII. LXXII.

¹⁰⁵ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi*, 43.

¹⁰⁶ Diodorus Siculus, *The Historical Library*, XIX.XI.

¹⁰⁷ Erten, "Makedon Krallığı'nda İktidar Mücadelesi ve Kadınlar: Hellenistik Dönemden Bir Kesit", 124.

¹⁰⁸ Diodorus Siculus, *The Historical Library*, XIX.XI; Pomerov, *Antik Yunan'nın Kısa Tarihi*, 351.

öldürttü. Ardından ise oğlunun intikamını aldığını söyleyerek lollas'ın mezarını yıktı. Olympias'un tüm bu eylemleri Makedon aristokratların öfkesine yol açtı¹⁰⁹. Makedonya'da tüm dengeler bu şekilde değişirken Poliperhon, Megalopolis'te Kassandros tarafından yenilgiye uğratıldı. Bu yenilginin ardından Poliperhon, Hellen şehir devletlerinin de desteğini kaybetti. Üstelik Hellenlerin, Kassandros'un tarafına geçmesiyle de mücadelenin son durumu da tamamen belirlenmiş oldu. Polyperhon zor durumda kalarak Epeiros'a sığındı¹¹⁰.

MÖ 316 yılında Kassandros Makedonya'ya doğru yöneldi ve Pydna şehrine sığınan Olympias'ı ele geçirerek kurmuş olduğu mahkemede onu ölüme mahkûm etti¹¹¹. Ardından ise İskender'in eşi Roksana'yı ve onun oğlu Aleksandros'u, Amphipolis'e göndererek onları muhaliflerden korumayı amaçladı¹¹². Fakat Kassandros'un onları korumasındaki asıl amaç ilerde hayalini kurduğu kral olma isteğinden kaynaklanmaktadır¹¹³.

Asya cephesinde ise Antigonos Kleitos ile harbi sonlandırdıktan sonra direkt doğuya doğru, Polyperhon'un tek müttefiki olan ve Makedonlar tarafından halk düşmanı olarak ilan edilen Eumenes'in peşine düştü. Eumenes kaçarak Media'ya çekilmiş olsa da kendi askerleri tarafından ihanete uğrayarak Antigonos'a teslim edildi ve ardından o da öldürüldü (MÖ 316)¹¹⁴.

Eumenes'in ölümü Antigonos'u bölgenin en güçlü yöneticisi konumuna getirirken Babil satrapı Seleukos dahi onun gölgesinde kalmış ve haraca bağlanmıştı¹¹⁵. Aslında Antigonos, Media dönüşünde Seleukos tarafından bir törenle ve saygıyla karşılanmıştı. Fakat daha sonraları Seleukos, Antigonos'un subaylarından birini aşağılamasından ve kötü davranmasından sonra bu ikilinin arası açılmıştır. Antigonos, Seleukos'un bu davranışına karşı olarak onun tüm mal varlığını istemiştir. Askerî olarak onla baş edemeyeceğini bilen Seleukos ise kaçıp Ptolemaios'a sığınmıştır¹¹⁶. Böylelikle Diadokhi arasındaki yeni denge de Ptolemaios, Mısır, Kıbrıs, Foiniki ve Afrika'nın bir bölümüne sahip iken Kassandros, Hellas ve Makedonya'yı; Antigonos ise Asya'nın egemenliğini almıştı¹¹⁷.

Antigonos'un bu ilerleyişi; satraplıkları kendine bağlaması ve Ekbatana-Susa hazinelerini ele geçirmesiyle elde ettiği ganimet 25.000 talent civarındadır¹¹⁸. Antigonos'un bu denli güçlenmesinden rahatsız olan diğer halefler ise yeni bir koalisyon oluşturdular. Buna yönelik olarak Ptolemaios, Seleukos, Kassandros ve Lysimakhos bir araya gelerek Antigonos'a ultimatom verdiler¹¹⁹. Ultimatomun istekleri şunlardır: Babil'in tekrardan Seleukos'a, Suriye'nin ise Ptolemaios'a, Hellespontos Phrygia'sının Lysimakhos'a; Kappadokya ile Likya'nın Kassandros'a devredilmesi ve elde edilen hazinenin Diadokhi arasında bölüşülmesidir¹²⁰.

Antigonos bu istekleri reddedince yeni bir savaş patlamış oldu. Antigonos, Makedonya işgali için hazırlıklarda bulunurken oğlu Demetrios'u ise Ptolemaios'u durdurmak için Suriye'ye gönderdi. Antigonos, ilk olarak eski müttefiki Kassandros'u vatan haini olarak ilan edip ondan önceki naip Poliperhon'u komutan olarak tanıdı¹²¹. Ardından Hellen şehir devletlerine özgürlük vaat ederek propagandaya başladı ve Hellenleri kendi yanına çekti¹²². Fakat Antigonos tam bir icraatta bulunamadan MÖ 311 yılında barış antlaşması yapmak zorunda kaldı. Zira Demetrios'un Gazze'de, Ptolemaios'a yenilmesiyle Koile, Syria ve Fenike'nin bir kısmını kaybetmesi Ptolemaios'un kuzeye doğru ilerleyişi ve Seleukos'un tekrardan Babil'e geri dönmesi bu barışı zorunlu kılmıştı¹²³. MÖ 311 yılında yapılan barış antlaşmasında tüm Diadokhi,

¹⁰⁹ Diodorus Siculus, *The Historical Library*, XIX.XI.

¹¹⁰ Kaya, "Büyük İskender'in Halefleri (Diadohkoj)", 190.

¹¹¹ Junianus Justinus. *Epitoma Historiarum Philippicarum Pompei Trogi*. XIV.VI.XXV.

¹¹² Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi*, 44.

¹¹³ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 462.

¹¹⁴ Appianos, *Hellenistik Dünyada Roma*, XI. LIII. CCLXVII; Pomerov, *Antik Yunan'ın Kısa Tarihi*, 352

¹¹⁵ Schwertheim, *Antikçağ'da Anadolu*, 54.

¹¹⁶ Appianos, *Hellenistik Dünyada Roma*, XI. LIII. CCLXVIII.

¹¹⁷ Junianus Justinus. *Epitoma Historiarum Philippicarum Pompei Trogi*, XV. I. V-VI.

¹¹⁸ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi*, 45.

¹¹⁹ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 462.

¹²⁰ Kaya, "Büyük İskender'in Halefleri (Diadohkoj)", 193.

¹²¹ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 462.

¹²² Pomerov, *Antik Yunan'ın Kısa Tarihi*, 353.

¹²³ Appianos, *Hellenistik Dünyada Roma*, XI. LIV- CCLXXIV.

İskender'in oğlu IV. Aleksandros'a sadık olduklarını ilan ediyor Hellen şehirleri ise özgür bırakılıyordu. Buna ilaveten Mısır mülkü Ptolemaios'a, Trakya mülkü Lysimakhos'a ve Asya mülkü Antigonos'a verilerek Kassandros tekrardan naip olarak tanınıyordu¹²⁴. Yapılmış olan barış antlaşmasında Seleukos müzakerelerin dışında bırakıldı. Bu durum ise haliyle Antigonos'la harbi devam ettirdiği ve bir yaşam mücadelesi verdiği manasına geliyordu¹²⁵. Bu barış uzun soluklu bir sulh olması amacını taşımaktayken generallerin hırsları yüzünden aynı yıl içerisinde tüm antlaşmalar tekrardan bozuldu. Nitekim Kassandros'un MÖ 311 yılında imparatorluğun tek yasal varisini IV. Aleksandros'u öldürmesi ve Argedai hanedanlığını ortadan kaldırması aynı zamanda "İnterregnum" yani kralsız dönemin yaşanmasına yol açarken yeni bir savaşın fitilini de ateşledi¹²⁶. Tarihler MÖ 307 yılını gösterdiği vakit Antigonos, oğlu Demetrios'u, Hellas'ı özgürleştirmesi ve Kassandros'un buradaki egemenliğini kirması için görevlendirdi. Demetrios, Pire şehrini işgal etmesi ve Munykhia adasının kuşatılması ile tekrardan Atina'da demokrasinin kurulmasını sağladı ve güven içerisinde Megara'ya yönelerek orada Kassandros'un birliklerini yok etti¹²⁷. MÖ 306 yılında ise Kypros'ın (Kıbrıs) işgaline başlayan Demetrios, Salamis deniz savaşında I. Ptolemaios'a ağır bir darbe indirerek adayı ele geçirdi¹²⁸. Öyle ki Ptolemaios 120 savaş gemisi ile 100'e yakın nakliye gemisini kaybederek Mısır'a mağlup olarak geri dönmüştür¹²⁹. Demetrios'un bu başarısı, kendisinin ve babasının kral olarak tanımlanmasını meşrulaştırıyordu zira İnterregnum döneminin bir özelliği olarak tüm yönetici generaller kendi krallığını ilan ederek bağımsız olduklarını açıklamıştı¹³⁰.

Antigonos ve Demetrios'un, Kypros başarısı Ptolemaios'a karşı stratejik bir üstünlüğü de beraberinde getirmiştir. Kypros, Akdeniz'in mühim kontrol noktalarından biridir. Bu kontrol noktasının Antigonos'un eline geçmesi, Mısır'a doğru yapacağı seferlerde hem ordusuna iaşenin sağlanması hem de kıyıların güvenliği için oldukça önemli bir mevkidir.

Antigonos, Ptolemaios'un işini tamamen bitirmek için Mısır'a doğru bir sefer başlatma kararı aldı ve Demetrios'u, Anigoneia'ya çağırdı. Buna yönelik olarak Antigonos komutasındaki kara ordusu Antakya istikametinden Mısır'a yürüyecek; Demetrios ise deniz yoluyla onları takip edecekti¹³¹. Ancak her türlü önlem alınarak çıkılan bu seferde Antigonos, bitmek bilmeyen fırtınaların ve susuzluğun neticesinde başarıya ulaşamadı. Bunun akabinde geri çekilen Antigonos, Mısır seferini askıya alarak Rhodos'a saldırma kararı aldı ve Kypros'un işgalinde kullanılan mühendisler ile bu görevi oğlu Demetrios'a verdi¹³². Durumlar bu şekilde gerçekleşirken Babil kralı Seleukos ise, Antigonos'un bir satrapı olarak Media'ya bırakılan Nikanor'u savaşta öldürerek burayı yönetimine aldı¹³³.

Rhodos'ta başarılı olamayan Demetrios babasının emrine uyararak bir barış antlaşması yaptı ve yönünü tekrardan Hellas'a çevirerek Kassandros'un buradaki yönetimini kırmak için birtakım icraatlarda bulundu. İlk olarak Boeotialıların askerî kuvvet bulundurduğu Chalcidians kentini özgürleştirdi ve Boeotialılara baskı kurarak Kassandros'la olan dostluk antlaşmalarından feragat ettirdi. Ardından burayı bir üst olarak kullanmak maksadıyla Kassandros'u devirmek için hazırlıklara başladı. Tüm bunlar gerçekleşirken Lysimakhos, Kassandros'un üzerindeki baskıyı hafifletmek için Anadolu'da, Antigonos'u oyalama taktiğine girişti ve Seleukos'un ordusu gelinceye dek bu durumu sürdürme kararını aldı. Ptolemaios ise Suriye'yi işgal ederek Antigonos'a güneyden baskı yapacaktı. Bu olanları gören Demetrios, babasını savunmak için Hellas'taki faaliyetlerini bırakarak büyük bir savaş için Anadolu'ya dönme kararı aldı¹³⁴.

Olayların nihayetinde iki karşıt ordu Frigya'nın İpsos bölgesinde karşı karşıya geldi (MÖ 301). Antigonos ve oğlu Demetrios'un birlikleri toplam 70.000 piyade, 10.000 süvariden ve 75 filden meydana geliyordu. Lysimakhos'un ve

¹²⁴ Arslantaş ve Yılmaz, "Hellenizmin Gölgesinde Diadokhlar Dönemi", 365.

¹²⁵ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi*, 50.

¹²⁶ Schwertheim, *Antikçağ'da Anadolu*, 55; Kaya, "Büyük İskender'in Halefleri (Diadohko)", 196.

¹²⁷ Mesut Kınacı ve Kansu Ekici, "Antigonos ve Demetrios'un Mısır Ve Rhodos'taki Mücadeleleri", *Cedrus* 7 (2019): 417.

¹²⁸ Appianos, *Hellenistik Dünyada Roma*, XI.LIV. CCLXXV.

¹²⁹ Gruen, Erich Stephen, "The Coronation of the Diadochi", *Karanos: Bulletin of Ancient Macedonian Studies* 1, 109-119. (2018): 110.

¹³⁰ Pomerov, *Antik Yunan'ın Kısa Tarihi*, 353.

¹³¹ Kınacı ve Ekici "Antigonos ve Demetrios'un Mısır ve Rhodos'taki Mücadeleleri" 419.

¹³² Bosch, *Hellenizm Tarihinin Anahatları*, 153.

¹³³ Appianos, *Hellenistik Dünyada Roma*, XI. LV. CCLXXVIII.

¹³⁴ Diodorus Siculus, *The Historical Library*, XX.C; Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, 139-140.

Seleukos'un birlikleri ise 65.000 piyade, 10.000 süvari ve 500'e yakın filden oluşuyordu¹³⁵. Bölgede meydana gelen bu çetin savaşta Antigonos yaşamını yitirdi ve oğlu Demetrios savaş meydanını terk ederek kaçtı¹³⁶. Antigonid hanedanlığının Anadolu'daki bu çöküşü her ne kadar onların işini bitirmiş gibi olsa da ilerleyen yıllarda yaşanacak olan kanlı bir savaşla Makedonya'da tekrardan dirilecektir¹³⁷. İpsos muharebesinden sonra Lysimakhos, Seleukos Kappadokia'sı hariç Anadolu'da egemenlik sağlamış ve zaman içerisinde Makedonya'da da etkisini arttırmıştı. Seleukos ise Ön Asya'nın büyük bir kısmında egemen olmuştur¹³⁸. Öyle ki Seleukos'un tahakkümüne giren topraklar Asya'daki en geniş sınırlarına ulaşarak Phrygia'dan İndus Nehri'ne kadar uzanan coğrafyadaki kavimler ona bağımlı hale gelmişti¹³⁹. Demetrios ise artık topraksız kral olarak kalmıştı.

Takvimler MÖ 297 yılını gösterdiği vakit Kassandros öldü. Bu ölüm Makedonya'daki siyasi düzenin baştan yazılacağı manasına geliyordu zira Kassandros'un çocukları, iktidar için birbirleriyle savaşa tutuşmuştu. Bu durum Demetrios için kaçınılmayacak bir fırsattı doğurdu. MÖ 297 yılında harekete geçen Demetrios, Kassandros'un çocuklarına galip gelerek Makedonya tahtına oturdu ve kral olarak ilan edildi. Bu gelişmeye karşı olarak Lysimakhos, batının İskender'i olarak kendini tanımlayan Epeiros Kralı Pyrrhos ile birleşerek hastalanan Demetrios'u savaşa zorladı ve nihayetinde Seleukos'a teslim olan Demetrios, hayatının son günlerini Antiokheia'da geçirerek MÖ 283 yılında öldü¹⁴⁰.

Demetrios'un ölümünden sonra Lysimakhos'un yönetiminde karışıklık ve bir iç savaş meydana geldi. Lysimakhos'un karısı ve aynı zamanda Ptolemaios'un kızı olan Arsinoe'nin kurmuş olduğu entrika sonucunda Lysimakhos kendi oğlu Agatokles'i öldürdü¹⁴¹. Lysimakhos'un önceki karısı Nikaia'dan doğma olan Agatokles, tahta layık olduğunu kanıtlayan hem ordu hem de halk tarafından sempati ve sevgi duyulan bir varisti. Bu nedenden dolayıdır ki kendi çocuklarından birinin bu tahta geçmesini isteyen Arsinoe, onu ortadan kaldırmak istemişti. Agatokles, babasına ihanetle suçlanarak mahkemeye dahi çıkarılmadan öldürülmüştür¹⁴².

Bu cinayete tepki gösteren Agatokles'in taraftarları ve Pergamon şatosunda Lysimakhos'un hazinelerini koruyan Paflagonyalı subay Filetairos, Seleukos tarafına geçti. Böylelikle Lysimakhos ile Seleukos karşı karşıya getirilmiş oldu¹⁴³. Bu yeni gelişmeler Seleukos için kaçırılmayacak bir fırsattı. Zira bu sayede Anadolu'yu da kendi egemenliğine tabi kılacak ve oranın zenginliğinden kolayca yararlanabilecekti. İskender'in hayatta olan son iki generali de Hermos (Gediz) Irmağının kuzeyindeki Krupedyum ovasında karşı karşıya geldi (MÖ 281) ve Lysimakhos, yetmiş beş yaşında savaşı kaybederek öldürüldü. Bu savaşın nihayetinde Lysimakhos'un toprakları Seleukos Krallığının egemenliği altına girdi¹⁴⁴. Fakat Seleukos da hükümdarlığının en üst noktasını tamamen yaşayamadan öldürüldü. Onu öldüren kişi Antipatros'un kızı Eurydike'den doğma I. Ptolemaios Soter'in oğlu, Ptolemaios Keraunos'tu. I. Ptolemaios Soter, tahtını küçük oğlu II. Ptolemaios Philadelphos'a devretmesinin üzerine Ptolemaios Keraunos, Mısır'ı terk etmek zorunda kalmıştı. Seleukos ise eski dostunun oğlunu talihsiz olarak nitelendirerek onu himayesine almış, onu desteklemiş ve Appianos'un yorumuna göre onu sürekli yanında tutarak gittiği her yere kendi katilini götürmüştür¹⁴⁵. Bu mücadelelerin ve entrikaların sonucu olarak Anadolu'yu ve Asya'yı Seleukos hanedanlığı, Mısır'ı Ptolemaios hanedanlığı, Makedonya'yı ise Antigonid hanedanlığı yönetimine almıştır. Antigonid hanedanlığının Makedonya yönetimi Demetrios'un oğlu Antigonos Gonatas tarafından gerçekleştirilmiştir¹⁴⁶. Bahsini ettiğimiz bu üç büyük krallık tarihsel süreçte Roma Cumhuriyeti tarafından yıkılmıştır.

¹³⁵ Bosch, *Hellenizm Tarihinin Anahatları*, 153; Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 466.

¹³⁶ Junianus Justinus. *Epitoma Historiarum Philippicarum Pompei Trogi*, XV.IV.XX.

¹³⁷ Diakov ve Kovalev, *İlkçağ Tarihi-1*, 383.

¹³⁸ İplikçioğlu, *Hellen ve Roma Tarihinin Ana Hatları*, 46; Appianos, *Hellenistik Dünyada Roma*, XI. LV. CCLXXXI.

¹³⁹ Appianos, *Hellenistik Dünyada Roma*, XI. LV. CCLXXXI.

¹⁴⁰ Pomerov, *Antik Yunan'ın Kısa Tarihi*, 356.

¹⁴¹ Strabon. *Antik Çağda Anadolu- Ortadoğu ve Kuzey Asya*, çev. Bekir Kalender (Ankara: Gece Kitaplığı, 2023), XIII.V.III.

¹⁴² Arslan, *İstanbul'un Antikçağ Tarihi*, 217.

¹⁴³ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 468.

¹⁴⁴ Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, 142-143; Arslan, *İstanbul'un Antikçağ Tarihi*, 219.

¹⁴⁵ Appianos, *Hellenistik Dünyada Roma*, XI. LXII. CCCXXX.

¹⁴⁶ Pomerov, *Antik Yunan'ın Kısa Tarihi*, 356.

Sonuç

İbn-i Haldun'a göre, Devletler, Krallıklar ve İmparatorluklar, tıpkı insanın doğası gibi gelişme, büyüme ve ölme evresine sahiptir. Bu benzetmeye yönelik olarak İskender İmparatorluğunun çöküşünü de insan vücudunda beliren bir husumet olarak nitelendirebiliriz. Nitekim İskender İmparatorluğu, dış bir kuvvetin etkisiyle yıkılmasından ziyade bizzat bu imparatorluğun kurulmasında büyük önem gösteren Diadokhi tarafından yıkılmıştır. İskender'in ölümünün hemen ardından otorite boşluğundan yararlanmak isteyen generaller kendi çıkarlarının bir gereği olarak imparatorluğu satraplıklara böldü ve seçilmiş bir naip tarafından devletin yönetilmesi kararı alındı. Bu kararların nihai amacı imparatorluğu tek bir vücut halinde koruyarak IV. Aleksandros erişkin bir yaşa gelinceye dek beklenilmesine yönelikti. Fakat bu düşünce, generallerin hırslarına yenik düştü ve zaman içerisinde tamamen amacından saparak çetin bir iktidar kavgasına evrildi. Öyle ki Diadokhi, satraplıklarında "Basileus" unvanıyla "Tek Kral" olarak kendilerini tanıtmışlardır. Bu durumu, generallerin imparator olma isteğinden kaynaklı olarak yapılmış bir eylem olarak düşünebileceğimiz gibi, satraplıklardaki kültürel yapının bu duruma bir zemin hazırladığını da rahatlıkla söyleye biliriz. Makedonlar'ın Hellas sınırlarını aşip Asya'ya egemen olmaları ve birçok kavmi egemenliklerine almaları etnik ve kültürel sorunları teşkil ediyordu. Zira birbirinden farklı birçok faktörü bileştirecek olan prestijli liderleri, örneğin Mısır ve Babil halkının tapındığı bir tanrı figürü olan Büyük İskender artık yoktu. Bunun bir zaruritesi olarak satraplıklardaki iç huzuru sağlamak ve isyanların önüne geçebilmek için yönetici generallerin egemen oldukları halklara nüfuz edebilmesi, saray ile halk arasında uçurumun açılmaması ve tebaaya kendilerini benimsetmeleri gerekiyordu. Böylelikle Diadokhi, iktidarlarını güçlendirmek ve muhafaza edebilmek için yerel yöneticilere yetkiler vermek zorunda kalarak merkezî yapıdan uzaklaşmıştır. Birçok etnik gruba sahip olan bölgeler ancak bu yöntem ile sorunsuz bir şekilde kontrol edilebilirdi.

Diadokhi'nin satraplıklardaki otoritelerini askerî güç kullanarak kısa vadede gerçekleştirmesi mümkündü. Fakat böyle bir eylemin neticesi ilerleyen zamanlarda halkın biriken öfkesine neden olup büyük bir isyana yol açması da kaçınılmazdı. Zira dönemin siyasi atmosferini göz önünde bulundurarak şu durumu rahatlıkla söyleyebiliriz ki herhangi bir satraplıkta gerçekleşecek olan bir halk isyanı, doğrudan yönetici olan generali tehdit edecek bir niteliğe sahip olup onun siyasi arenadan silinmesiyle sonuçlanabilirdi. Bu nedenlerden dolayı Diadokhi, egemen oldukları kavmin geleneklerini kabullenip iktidarlarını bu felsefe üzerinden kurmuştur. Örneğin Ptolemaios'un Mısır'da Firavun olduğunu ilan etmesi yahut Seleukos'ların, Pers İmparatorluğu'nun meşru halefleri olarak kendilerini göstermeleri bahsi geçen amaca yönelik yapılan bazı eylemlerdir. Tüm bunlar yapılırken Makedonya askeriyesinden tamamen kopulmamasına da önem gösterilmiştir.

Diadokhi'nin bu girişimleri ilk etapta genç İskender'in imparatorluğunu sağlam temellere oturtmak ve devamlılığını sağlamak için yapılmış izlenimini uyandırmış olsa da Diadokhi'nin asıl amacı yerel halkla birleşip, onları kendileri için bir güç kaynağı olarak kullanmak ve İskender'in mirasını elde etmektir. Nitekim bu haris isteğin gerçekleşmesi için yapılacak olan savaşlarda muhtaç oldukları gücü doğrudan kendi tebaaları teşkil ediyordu. Bu nedenden dolayı Diadokhi, yerel halkların kültürlerinden birçok faktörü kendilerine aldıkları gibi Hellen kültürünün de yayılımını gerçekleştirmiş, kültürleri birbirleriyle sentezleyip ortak bir kültürün yaratılmasında da öncülük etmiştir. Bu durum batı ile doğu dünyası arasında güçlü bir etkileşime neden olmuştur ve Diadokhi kendi çıkarlarına yönelik olarak kültürel hegemonyalarını oluşturmuştur. Böylelikle Diadokhi arasındaki mücadele sadece siyasi bir düzlemle sınırlı kalmayarak kültürel bir mücadeleyi de teşkil etmektedir. Fakat bu imparatorlukta, kültürel karışım ve sentezde, İskender'in ideallerine ne denli bağlı kaldıkları tartışmalıdır. Zira İskender'in imparatorluğuna, en az Diadokhi'nin iktidar hırsı kadar, Diadokhi'lere etki eden Pers aristokratlarının ve yerel halkın da etkisi vardı.

Diadokhi'yi var eden şey savaş olduğu gibi var olmalarını devam ettirecek yegâne güç de savaştı. Bu duruma yönelik olarak Babil Konseyinde yeni seferlere çıkılmayacağına karar alınması imparatorluğun kendi içine dönmesine yol açtı. Dış bir tehlikeye maruz kalmayan yahut dışarıdaki ortak bir düşmana karşı birleşmeye zorunlu olmayan generaller iktidarları için yaratılacak olan düşmanı yine kendilerinden seçtiler. Öyle ki bu karışık siyasi konjonktür içinde kimin dost kimin de düşman olduğunu anlamak oldukça güçtü. Zira babasının tahtını geri almak isteyen Kassandros, Antigonos ile müttefiklik kurup Poliperhon'u devirdiği gibi, kısa bir zaman sonra Antigonos, Poliperhon'u komutan olarak tanıyıp Kassandros'a cephe almıştır. Keza yine aynı şekilde Lysimakhos ile Seleukos bir araya gelerek Antigonos'u öldürdüğü gibi, Lysimakhos'un katili

de eski müttefiki Seleukos'tu. Bu çekişmelere örnek olarak gösterebileceğimiz durumlar dönemin siyasetinde oldukça fazladır. Sürekli değişime tabi olan bu güç dengelerinin ve entrikaların bir sonucu olarak Argedai hanedanlığının Kassandros tarafından katledilmesi, imparatorluğu fiilen dağıtmış ve İskender'in tüm mirasının sonunu getirmiştir. Diadokhi'nin Argedai hanedanlığını umursamadığı ve hatta bu hanedanlığın ortadan kaldırılmasını istedikleri pek açıktır. Çünkü, Diadokhi'nin, Olympias'ın ölümü üzerine Roksana'nın ve IV. Aleksandros'un, Kassandros'a teslim edilmesine hiçbir ses çıkartmamaları bu durumu bize özetlemektedir. Diodorus ve Plutarkhos gibi antik tarihçiler Kassandros'un Büyük İskender'le olan hususi ilişkisi hakkında birtakım bilgiler vermektedir. Anlatılanlara göre Kassandros, Babil'de iken Büyük İskender'in tanrılaşmasıyla alay etmiştir ve bu saygısızlığın üzerine İskender, Kassandros'u saçlarından tutarak onun kafasını defalarca taşa vurmıştır. Bu nedenden dolayı olmalı ki yıllar sonra bile Kassandros, Hellas'ta İskender'in heykelini görüp onun karşısında nöbet krizi geçirip kendini yere atmıştır. Bu hikâyenin doğruluğu üzerinde yorumlarda bulunan bazı tarihçiler; bu olayın dönemin bir propaganda hikayesi olma ihtimalini de görmezden gelmeyerek, Kassandros'un, İskender'in soyunu yani Argedai hanedanlığını ortadan kaldırmasındaki sebebinin kişisel bir intikam olabileceğini söyler. Şayet bu durum gerçekse, Argedai hanedanlığının kati bir şekilde yok edilmesi Kassandros'a terk edilmesi ve Diadokhi'nin bu duruma ses çıkartmaması bir anlam kazanmaktadır. Tüm bu olayların sonucunda korunması gereken İskender'in imparatorluğu İnterregnum dönemi ile parçalanmış, üzerinde irili ufaklı bağımsız Hellenistik krallıklar kurulmuş ve İskender'in idealleri gibi dünya hakimiyeti de unutulmuştur.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Appianos. *Hellenistik Dünyada Roma*. çev. Okan Demir. İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2022.
- Arrianus. *Arrianus'un Karadeniz Seyahati*. çev. Murat Arslan. İstanbul: Odin Yayıncılık, 2005.
- Arrianus. *Historia Successorum Alexandri [İskender'den Sonraki Olaylar]*. çev. Sevgi Sarıkaya. Libri I (Aralık 2015): 427-446.
- Arslan, Mustafa. *İstanbul'un Antikçağ Tarihi*. İstanbul: Odin Yayıncılık, 2010.
- Arslantaş, Yüksel ve Cuma Ali Yılmaz. "Hellenizmin Gölgesinde Diadokhlar Dönemi." *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 27, sy. 2 (2007): 361-373.
- Balcılar, Meriç Batuhan. "Büyük İskender Sonrası Helenizm ve Diadokh Antigonos Monophtalmos". Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2021.
- Bingöl, Orhan. "Hellenistik Dönemde Anadolu" *Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi*, (Aralık 2009).
- Bosch, Clemens Emin. *Hellenizm Tarihinin Anahatları*. çev. Afif Erzan ve Sabahat Atlan. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1942.
- Diakov, Vladimir Nikolayeviç ve Sergey İvanoviç Kovalev. *İlkçağ Tarihi-1*. çev. Özdemir İnce. İstanbul: Yordam Kitap Basımevi, 2014.
- Diodorus Siculus. *The Historical Library of Diodorus the Sicilian in Forty Books*. Editör, Giles Lauren. C.2, Sophron Imprint, 2014.
- Droysen, Johann Gustav. *Büyük İskender Tarihi*. çev. Bekir Sıtkı Baykal. İstanbul: Dharma Yayınları, 2007.
- Ekinci, Necdet. *Antik Dönem Dünyası'nda Sanat, Retorik ve Propaganda*. Ankara: Gece Kitaplığı, 2023.
- Errington, Robert Malcolm. *Hellenistik Dünya Tarihi*. çev. Gülşah Günata. İstanbul: Homer Kitapevi Yayıncılık, 2017.

- Erten, Emre. "Makedon Krallığı'nda İktidar Mücadelesi ve Kadınlar: Hellenistik Dönemden Bir Kesit (MÖ 358-309)." *Phaselis VII, Disiplinlerarası Akdeniz Araştırmaları Dergisi* (Ağustos 2021): 111-131.
- Gruen, Erich Stephen. "The Coronation of the Diadochi." *Karanos: Bulletin of Ancient Macedonian Studies* 1 (2018): 109-119.
- Herodot, *Herodot Tarihi*. çev. Müntekim Ökmen. İstanbul: Remzi Kitap Evi, 1973.
- İplikçioğlu, Bülent. *Hellen ve Roma Tarihinin Ana Hatları*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2007.
- Junianus Justinus. *Epitoma Historiarum Philippicarum Pompei Trogi*. Editör, Otto Seel. Stuttgart: B. G. Teubner, 1985.
- Kaya, Mehmet Ali. "Büyük İskender'in Halefleri (Diadokhoi)." *Ömer Çapar'a Armağan*, (Ankara 2012): 177-202.
- Kennedy, Andrew. "The Uses and Abuses of Hellenism by the Diadochi and Their Successors". Syracuse University Honors Program Capstone Projects. 1046, (Bahar 2017).
- Kınacı, Mesut ve Kansu İkinci. "Antigonos ve Demetrios'un Mısır ve Rhodos'taki Mücadeleleri." *Cedrus VII* (2019): 415-439.
- Lendering, Jona. *Büyük İskender*. Çev. Burak Sengir. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2009.
- Mansel, Arif Müftü. *Ege ve Yunan Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1999.
- Martin, Thomas Runge. *Eski Yunan Tarihöncesinden Helenistik Çağ'a*. çev. Ümit Hüsrev Yolsal. İstanbul: Say Yayınları, 2012.
- McNeill, William Hardy. *Dünya Tarihi*. çev. Alaeddin Şenel. Ankara: İmge Kitapevi Yayınları, 2002.
- Memiş, Ekrem. *Tarihi Coğrafyaya Giriş*. Bursa: Ekin Yayınevi, 2012.
- Plutarkhos. *Demosthenes-Cicero Paralel Hayatlar*. çev. İo Çokona. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2023.
- Plutarkhos. *İskender-Sezar Paralel Hayatlar*. çev. İo Çokona. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2023.
- Pomeroy, Sarah Barrett. *Antik Yunan'ın Kısa Tarihi*. çev. Oğuz Yarlığaş. İstanbul: Alfa Yayınları, 2020.
- Schwertheim, Elmar. *Antikçağ'da Anadolu*. çev. Nuran Batu. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2009.
- Strabon. *Antik Çağ'da Anadolu- Ortadoğu ve Kuzey Asya*. çev. Bekir Kalender. Ankara: Gece Kitaplığı, 2023.
- Tekin, Oğuz. *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2008.
- Tarn, William Woodthorpe. *Alexander the Great*. Great Britain: Cambridge University Press, 1979.
- Yılmaz, Cuma Ali. "Mısır'da Makedon Hakimiyeti: I. Ptolemaios Dönemi Üzerine Genel Bir Değerlendirme" *Akademik Matbuat* 6, sy. 2 (Aralık 2022): 182-189.
- Yılmaz, Cuma Ali. *Büyük İskender'in Hayatı ve Seferleri*. Ankara: Gece Kitaplığı, 2021.